

котрих уникнути надзвичайно важко, зустрічаються повторення того самого матеріалу у двох різних місцях, як і окремі цифрові розбіжності у датах.

Автор-упорядник заздалегідь застеріг себе латинською сентенцією: *Fecit quod potuit, faciunt meliora potentes. – Я зробив, що міг, хто може, хай зробить краще.*

Сподіваємося, що і наші доброзичливі зауваги нікого не образять, а щирі побажання будуть враховані для традиційного, як завжди, другого видання, дещо зміненого і доповненого.

Довідник буде корисним для науковців, спеціалістів ветеринарної медицини та працівників суміжних галузей і сфер знань – біотехнології, технології виробництва і переробки продуктів тваринництва, харчових технологій, економіки, екології, менеджменту, водних біоресурсів та аквакультури.

Заслужують на щире подяку усі викладачі університету, котрі, попри свою планову наукову чи навчальну працю, подали матеріали до довідника.

Кожна нова книжка – це чергова цеглинка у нашу спільну будівлю європейської України.

Література

1. Львівська державна академія ветеринарної медицини імені С. З. Гжицького (1784-2000). – Львів: Модерн-2, 2000. – 904с.+16с. іл. (Авторський колектив).

2. Вчені університету: 1784-2014. Довідник /Автор-укладач Михайло Падура.– Львів: Галицька видавнича спілка, 2015. – 572 с.+7 іл.

Стаття надійшла до редакції 4.10.2015

УДК 291.2

Крупник Я. Г., Крупник М. Г. ©

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

БОЖЕСТВЕННА ЛІТУРГІЯ: ОСОБИСТІЙ ДОСВІД ФОРМИ ТА ЗМІСТУ

У статті автори подають своє бачення форми та змісту Божественної Літургії, або ж Служби Божої. У поняття форми відносять такі дії Церкви як зустріч людини з Богом, діалог (молитва народу – Слово Боже), «гостина Агнца», тобто Пресвята Євхаристія. Разом ці дії створюють форму, котра наповнюється Духом надії, віри й любові як Божих чеснот.

Зміст Служби Божої складають три її складові частини – Проскомидія, Літургія оглашених (Літургія слова), Літургія вірних (Літургія жертви), котрі створюють образи першого, другого й третього Неба та є прообразом «нового неба» (Од.21:1). При цьому ставиться акцент на особливій дії Триєдиного Бога у кожній із складових частин Літургії: у Проскомидії – особлива дія Святого Духа; у другій частині – Сина; у третій – Отця.

Ключові слова: Бог, Ісус Христос, Святий Дух, Пресвята Богородиця, Церква, Божественна Літургія, Служба Божа, Слово Боже, Пресвята Євхаристія, Царство Небесне, Небо, надія, віра, любов.

УДК 291.2

Крупник Я. Г., Крупник М. Г.*Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий
имени С. З. Гжицкого***БОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТУРГИЯ: ЛИЧНЫЙ ОПЫТ ФОРМЫ И
СОДЕРЖАНИЯ**

В статье авторы предлагают свое видение формы и содержания Божественной Литургии, или Обедни. В понятие формы относят такие действия Церкви как встреча человека с Богом, диалог (молитва народа – Слово Божие), «гостиная Агнца», то есть Евхаристия. Вместе эти действия создают форму, которая наполняется Духом надежды, веры и любви как Божьих добродетельств.

Содержание Литургии составляют три ее составные части – Проскомидия, Литургия оглашенных (Литургия слова), Литургия верных (Литургия жертвы), которые творят образы первого, второго и третьего Неба и служат прообразом «нового неба». При этом делается акцент на особое действие Троицею Бога в каждой из составных частей Литургии: в Проскомидии - особое действие Святого Духа; во второй части - Сына; в третьей - Отца.

Ключевые слова: Бог, Иисус Христос, Святой Дух, Пресвятая Богородица, Церковь, Божественная Литургия, Обедня, Слово Божие, Евхаристия, Царство Небесное, Небо, надежда, вера, любовь.

UDC 291.2

Krupnyk Ya.G., Krupnyk M.G.*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S. Z. Gzhytskyj***DIVINE SERVICE: PERSONAL EXPERIENCE FORM AND CONTENT**

The authors of the article have shown their own vision of Divine Service form and content, or Liturgy. The form concept deals with such activities of church as human talk with God, dialogue (people`s prayer – the word of God), «lamb hospitality» it means All-Holy Eucharist. In common, all these activities make form, which is filling with the Spirit of hope, belief and love as God`s virtue.

The Liturgy content consists of its three main parts – Liturgy of Preparation, Liturgy of Catechumens (Liturgy of Word), Liturgy of Faithful (Liturgy of Offering) which create sacred image of the first, the second and the third Sky and is the prototype of «new Sky». Herewith, an accent is emphasized on special action of Triune God in each of component of Liturgy: in Liturgy of Preparation – special activity of Holy Spirit; in the second part – Son; in the third – Father.

Key words: God, Jesus Christ, the Holy Spirit, Holy Virgin, Liturgy, Divine Service, God`s Word, All-Holy Eucharist, Kingdom of Heaven, hope, belief, love.

Вступ. Між скарбами нашої християнської релігії перше місце займає Божественна Літургія або Служба Божа. Вона є безсмертною Христовою установою, незабутньою пам'яткою, що її зволив Ісус Христос полишити своїй Церкві на вічний «спомин» [12].

Ця «дорогоцінна перлина» (пор.: Мт. 13:44-46) щораз подається Божому Народу з Неба (пор.: Мт. 26:29; Мк. 14:25; Лк. 22:18-20; Йо. 15:5), водночас єднає його з небесним Престолом (Од. 4:2; 5:1-14; 7:13-17) та дає можливість перебувати церковній спільноті «в повноті Божої присутності» [3, п.338].

Служба Божа є головним засобом освячення, адже вливає в людські серця Божі чесноти – віру, надію, любов [15, с. 343-345], дає можливість людині стати

«чистою» (пор.: Йо. 15:3), зодягнутися у «весільну одежу» й бути «вбраною» (пор.: Мт. 22:11-14). Вона підносить людину «все вище і вище, і вище», мовби до «третього неба» (пор.: II Кор. 12:2).

Дією Святого Духа через Сина молитва Церкви підноситься до Отця. Щоразу, коли прикликаємо ім'я Пресвятої Тройці, розпочинаючи нашу молитву та щоденні справи, ми сповідуємо свою єдність з Отцем, і Сином, і Святим Духом та сповнюємо все своє життя світлом Пресвятої Тройці [3, п.335].

Пам'ятаємо також, що Церква соборно сповідує Марію, Матір Господа нашого Ісуса Христа, Богородицею і Приснодівою. Вона є «іконою Церкви, символом і первістком переображеного благодаттю людства, взірцем і твердою надією для всіх, хто прямує до небесного Єрусалиму. Разом із нею предстоять перед небесним Престолом «апостоли, євангелисти, мученики, ісповідники, посники й усяка праведна душа, що спочила у вірі» [3, п.310-311].

Звершує співпричастя всіх вірних Христа [2, п.962; 3, п.336. 382; 15, с.446] «Теплота віри, повна Святого Духа» [3, п.387; 9, с. 386] у Пресвятій Євхаристії, що є запорукою нашого Великого Успіху – Царства Небесного, яке ми «шукаємо» (пор.: Мт. 6: 33).

А Ісус запрошує нас: «Прийдіть до мене всі (...), тож знайдете полегшу душам вашим. Ярмо бо моє любе й тягар мій легкий» (Мт. 11:28-30).

Визначення терміну «літургія». Слово «літургія» (з грецької *літургія* – «спільне діло») первісно означало «публічне діло», «служба, виконувана народом або для народу». У християнській традиції воно означає, що Божий народ бере участь у «ділі Божому» (пор.: Йо. 17:4) [2, п. 1069].

Літургія – служіння Бога людям і людей Богові. На Божественній Літургії Отець уводить нас у повноту свого життя, даруючи нам Сина, Син же дарує нам Себе Самого на поживу в трапезі Слова й трапезі Тіла й Крові, щоб ми (...) мали участь у Його Божестві. Церква, приймаючи цей дар Христовий у Святому Дусі, відповідає Йому приношенням себе самої, щоб він жив і діяв у ній як у своїм Тілі [3, п. 344].

Божественна Літургія (Служба Божа або Свята Євхаристія), це бенкет Божого царства, як нам вказують Христові притчі (див. Мт. 22,1-14; Лк. 14,15-24). На ньому предвічний Цар, Ісус Христос, кличе і перетворює людей різних віків, середовищ і національностей в нове людство [9, с. 314].

За словами о. Мелетія М.Соловія [12], «Служба Божа – це всенародне богослужбне діло, в якому Богові віддається найвищу честь і поклін через молитви, пісні, гимни, головню ж через приношення Безкровної Жертви Нового Завіту. (...) Служба Божа є нічим іншим, як жертвою Богочоловіка Христа за грішне людство» [12, с. 6]. Тут автор відмічає «значеневу» різницю, яка є між словом «літургія» і його перекладом «Служба Божа»: «Хоч, по-суті, ці два слова означають те саме, однак, в новіших підручниках літургісти під словом «літургія» розуміють не тільки євхаристійне жертвоприношення, отже властиву Службу Божу, але також усякі публічні богослужіння св. Церкви, як наприклад церковне правило і чини св. Тайн. У такому загальному й ширшому значенні літургія обіймає всі публічні й офіційні вияви богопочитання св. Церкви, в цей час, коли літургія у вужчому значенні обмежується лише до євхаристійного жертвоприношення або, іншими словами, до Служби Божої» [12, с. 7].

У Словнику церковно-обрядової термінології [10] підсумовується визначення терміну через «власну» і «загальну» назви, а саме: 1) Літургія –

центральне богослужіння добового кола, під час якого відбувається Таїнство Євхаристії; *Служба Божа; рідко Євхаристія; заст. Обідня*; 2) літургія, богослужіння (богослуження, богослужба) – церковно-обрядове дійство, до складу якого входять: читання й співання молитов, читання зі священно-богослужбових книг, священнодіяння, які виконують за ustalеним порядком на чолі зі священнослужителем (архiereєм або іереєм); *відправа; заст. хирономія*.

о. Василь Рудейко зауважує [11], що «Другий Ватиканський собор дав нам дуже просте й чітке визначення літургії: це найвище й найдосконаліше «діяння» Церкви. Згідно із соборовим ученням, під час літургії Церкви «звершується досконала прослава Бога й освячення людей» (КСЛ, 7)». У своїй монографії автор подає історично-богословські передумови літургієтворення (Ч. 1) та окреслення основних літургійних елементів сучасної візантійської традиції (Ч. 2), де зазначає, що літургійні кола можна умовно поділити на чотири основні підгрупи: а) святкування Євхаристії; б) церковні таїнства і священнодії (освячення, посвячення і благословення); в) богослужіння літургійного дня; г) богослужіння літургійного року.

Актуальність теми. «Сучасна літургійна традиція Церков візантійського обряду, – зауважує автор [11], – це дуже складна система богослужбових кіл, чинів, обрядів і текстів. Адже (візантійський) літургійний обряд впродовж понад 15 століть у процесі становлення переживав періоди творчості, дезінтеграції, синтезу та інколи радикальних реформ, а тепер перебуває «у всій множинності своїх вимірів» [11, с. 124]. Роздумуючи про оновлення літургійної традиції, автор продовжує: «Ми схильні сприймати літургійні тексти як своєрідне «правило віри», і в багатьох випадках воно є правдивим. Однак догматизованість літургійного тексту, яка веде до сприйняття його як чогось незмінного й безальтернативного, веде остаточно до того, що вірні перестають сприймати слово літургії як наше особисте молитовне слово і слово літургії перетворюється у літургійний текст, який треба *від-мовити, від-співати, побожно ви-слухати*, але не обов'язково робити його власним досвідом [11, с. 257].

Подібно ж, про це саме ще півстоліття тому говорив о. Мелетій М.Соловій, ЧСВВ [12]. Автор зазначав, що «через брак освіти й образования затиралася різниця між догмою й обрядом, що у висліді спричинило т.зв. розкол у 17-у сторіччі. Під маскою вірності традиції зродився обрядовий формалізм і фанатизм буквоїдства (...)» [12, с. 121]. Знаючи про це та роблячи заключення із загальних понять про Службу Богу, автор монографії вже із самого початку переконує, що «Служба Божа – це найкращий Христовий дарунок для свого вибраного народу. У Службі Божій полишив Христос живу пам'ятку нашого відкуплення. Тут увіковічнив Він свою безконечну любов до нас». Саме тому, як зауважує автор, «Служба Божа, будучи найкращою жертвою і найвищим актом богочитання, мусить стати душею нашого християнського культу. Вона мусить перестати бути лише недільною формальністю, бездушним і нудним обрядом, а стати осередком нашого релігійного життя. Для кращого цінення й пошанування Служби Божої у першій мірі повинно причинитися основне пізнання Служби Божої, її природи, її молитов, її обрядів і символіки. (...). Ми маємо її пізнати, розуміти, шанувати і цінити» [12, с. 16].

Таке пізнання й пошанування Служби Божої, на наш погляд, має відбуватися у таких аспектах: духовному (Слово Боже); науковому (історично-критичний метод [12, с. 284]); практичному (активна участь).

Форма та зміст Божественної Літургії. Щоб розкрити суть таких понять як «форма» та «зміст» Служби Божої, потрібно насамперед згадати Божі заповіді, на які, як заповіді любові, у Новому Завіті особливо наголошує Ісус Христос. Тут слід зазначити, що невиконання однієї із них спричинює недотримання усіх разом взятих (пор.: Мт. 5:19). Однак найголовніша заповідь – це та, що стосується любові до Бога (пор.: Мт. 22:36-38).

Тому ми говоримо, що заповідь «Пам'ятай день святий святкувати» має пряме відношення людини до Господа Бога – її Творця й люблячого Отця – Татуня («Авва») (Гал. 4:6).

Саме тому, йдучи на Службу Божу, ми йдемо на зустріч із Самим Господом – Трисединим Богом, який в особі священика дарує нам Свої Божі добродійства – любов Отця, благодать Сина, спільність Святого Духа [12, с. 332].

«Ось, коли ввійдете в місто, стріне вас чоловік, що буде нести глечик води. Ідіть слідом за ним у господу (...)» (Лк. 22:10). Також ми говоримо про «ріки води живої» як символ Святого Духа. Тому ми йдемо за покликом Утішителя, Духа Істини, який «всюди єси і все наповняє». Він нас стрічає і нас супроводжує. Він – Дух Любові (пор.: Йо. 7:37-39).

Разом з тим, йдучи на Службу Божу, ми маємо надію на зустріч із Матір'ю Ісуса, яка є нашою небесною Ненькою й Заступницею всіх християн, особливо України ще від часів князя київського і всієї Русі Ярослава Мудрого. Й тепер ніякий завойовник – ворог нашого народу не перейде «рубікон», допоки Пресвята Богородиця тримає Свій перст, піднесений до Неба, - до Ісуса. Й тепер Вона до нас звертається: «Що лиш скаже вам, робіть» (Йо. 2:5).

А Христос заповідає нам найголовніше: «Я – хліб життя. Хто приходить до мене – не голодуватиме; хто в мене вірує – не матиме спраги ніколи» (Йо. 6:35). «Хто споживає тіло моє і кров мою п'є, той у мені перебуває, а я – в ньому. (...) той повіки житиме» (Йо. 6:56-58).

Йдучи на Службу Божу, ми зустрічаємося також із святими ангельськими силами, із сонмом святих, й навіть тими, хто очікує свого очищення в чистилищі (митарствах) (пор.: I Кор. 12:12-13; 2, п. 955).

Тому ми кажемо, що за «формою» Свята Літургія нагадує *зустріч*, - зустріч людини з Богом. А оскільки це зустріч кожної людини зокрема, то вона спочатку носить індивідуальний характер.

Проте, в загальному контексті свого призначення, Служба Божа нагадує нам Тайну Вечеру Учителя й Спасителя зі Своїми учнями. Тому за «формою» ця Служба Божа є також як *діалог* Церкви зі своїм Будівничим, що завершується «*гостиною Агнця*». Ці три основні виміри – зустріч, діалог, «*гостина Агнця*» - становлять «довжину, ширину й висоту» Святої Літургії, створюють її «форму», котра наповнюється Духом надії, віри й любові. Це звершується у трьох складових частинах Літургії, а саме: Проскомидії, Літургії слова й Літургії жертви, що становлять зміст усієї Божественної Літургії.

Хоча в історичному аспекті послідовність змісту Служби Божої була дещо іншою, а саме, – Проскомидія служилася після Літургії слова, тобто надія підкріплювала віру, тепер же, – навпаки, – віра («із слухання» (Рим. 10:17)) утверджується через надію. Однак, любов, – ця вершина досконалості (пор.: I Кор. 13), у Службі Божій й тепер стверджує надію та утверджує віру. Бо саме «Бог є Любов, і хто перебуває в любові, той перебуває в Бозі, і Бог перебуває в ньому» (I Йо. 4:16).

І ось ми зайшли у храм – «світлицю Ісуса» (пор.: Мк. 14:14), «дім молитви» (пор.: Мт. 21:13); «храм Господнього тіла» (пор.: Йо. 2:21).

Насамперед треба зазначити, що без знання Святого Письма жоден обряд Церкви, а тим більше Служба Божа, не будуть достатньо зрозумілими та корисними щодо освячення вибраного народу. Адже «передмова» до Святої Літургії та її «прообраз» були закладені ще у «Бутті», де «дух Божий ширяв над водами» (Бут. 1:2), «І сотворив Бог людину на свій образ (...)» (1:27), «І благословив їх Бог (...)» (1:28).

Разом з тим, цей «спомин» Христа нагадує нам про те, - чому саме Ісус Христос прийшов на землю. Це достатньо зрозуміло зазначено у Святому Письмі (Бут. 2-3), а саме, - щоб «розчавити голову» спокуснику (3:15) та стати «деревом життя» вічного (3:22).

Отже, Свята Літургія – це «спомин» Христа, який починається ще від сотворення світу. Саме тому, коли відкриваються царські двері і священник творить кадило, це може нам нагадувати, поряд із іншими поясненнями [12, с. 197-198], про те «дуже добре», яке творив, творить і буде творити Творець (пор.: Йо. 5:17).

Та ще перед цим таке ж кадження відбувається у Проскомидії – першій частині Служби Божої. Воно є символом «людського богопочитання», а дим – «кадильний запах Святого Духа» [12, с. 183]. ... Дух Істини сходить на Пречисту Діву Марію, і сила Всевишнього отіное Її, й народжується Син Божий (пор.: Лк. 1:35)...

Отже, у Проскомидії за царськими дверима відбувається велика Тайна – Христос приходить у світ «зійшовши з неба» (пор.: Йо. 3:13). Ця надія людства реалізується, починаючи від Благовіщення, й звершується у тиші Вифлеємської стаєнки. «Тому то й у своїй апостольській діяльності Церква слушно оглядається на Ту, яка породила Христа, що зачався з Духа Святого і народився з Діви для того, щоб через Церкву Він також народжувався і зростав у серцях вірних» [7, с. 41].

Це таїнство у храмі в часі Проскомидії має відбуватися в ідеальній тиші. Про це ми часто не думаємо, або ж і не поспішаємо на першу частину Літургії.

Невже «згасла» надія?.. Чи її не потрібно? Адже Христос вже прийшов у світ, та «світ його не впізнав» ..., а тапер Він «сидить по правиці Божої Сили» (пор.: Лк. 22:69) ...

Однак, *надія* потрібна. Разом з чесними дарами, які приносить священник за нас, ми підносимось «на небо аж до найбільших таїн Бога» [5, с. 14] й «приносимо» самих себе для освячення. Ці чесні дари, починаючи з обряду вирізування й жертвування Агнця, по суті, вже є освячені, - адже, «святе, що народиться» (Лк. 1:35), - а ми ще маємо освятитися (знову і знову, постійно) [12, с. 314]. Й нам, щоб стати джерелом, з нутра якого випливатимуть «ріки живої води», «слід щоразу заново пити з того першого і єдиного джерела, яким є Ісус Христос, з пробитого серця Якого витікає Божа любов (пор.: Йо. 19:34)» [5, с. 14].

Отже, пожертвовані приноси хліба та вина з водою «символізують людей і їх життя», водночас вони «представляють Божого Агнця, Ісуса Христа, що віддав за людей своє Тіло і пролляв свою Кров на дереві хреста» [12, с. 176].

Таке «сполучення» людських приносів із жертвою Ісуса Христа уже у першій частині Служби Божої говорить про «позитивний дуалізм» Божественної Літургії, у якому Господь Бог випереджує нас, адже Він перший нас полюбив [пор.: 3, п. 349]; у нас же залишається надія, утверджується віра, зароджується любов ...

Приготування евхаристійних Дарів відбувається, безперечно, у надії, а саме у

молитві за те, щоб вони «стали Тілом і Кров'ю Христа в моменті євхаристійного освячення. Тому в чині Проскомидії відтепер починають вони називатися «святими»» [12, с. 176].

І ось, – Малий, а згодом Великий вхід. Чи ми бачимо Сина Божого в особі священика, який виходить з Євангелією – Доброю Новиною?.. Чи бачимо Ісуса Христа, який урочисто «в'їжджає в Єрусалим», щоб приготувати нам Пасху?.. Чи бачимо Отця Небесного, який «покладає» Тіло Єдинородного Сина до гробу?.. Це зовсім не «містика». Це правдива «трансцендентна» реальність, - це «спомин» Христа, який дається нам по нашій вірі.

Віра – це основна Божа чеснота другої частини Служби Божої – Літургії слова. Із відкриттям Євангелії, за дією Святого Духа, Слово Боже ми чуємо, й воно нас очищає (пор.: Йо. 15:3). До нас, в особі священика, промовляє Ісус Христос. Сам Христос «присутній у Своему слові, бо Сам Він говорить, коли в Церкві читається Святе Письмо» [8, с. 89].

Й наша надія продовжує збуватися у вірі, у якій завжди є «передсмак» любові, – бо «тепер Слово справді стало поживою для нас – як любов» [5, с. 20].

«Євхаристія залучає нас до акту жертви Ісуса. Ми не лише приймаємо у статичний спосіб втілене Слово, але самі беремо участь у динаміці Його жертви. (...) «Містика» Тайни, яка ґрунтується на понижженні Бога до нас (...) підіймає нас значно вище, аніж це здатне зробити найбільше містичне піднесення людини» [5, с. 20].

Разом з тим, тут відбувається плавний еволюційний процес переходу надії – через віру – у *любов*, й особистого, індивідуального – у цілісне – соціальне. У тому і суть Церкви. Адже, ««містика» Тайни має соціальний характер, оскільки в Причасті я єднаюся з Господом, як усі люди, які причащаються (...). Ми стаємо «одним тілом», повністю поєднані в єдиному бутті» [5, с. 21].

Й ми згадуємо слова Ісуса до учнів: «приготуйте нам пасху» (пор.: Мк. 14:12-16). Тому і наше завдання – також «приготувати пасху».

Вже на Великому вході Отець «переносить» Сина – цю нашу новозавітню Пасху, щоб збулася Його Воля (пор.: Мт. 26:42). Й так само Він переносить нас під Своїм «плащем», щоб ми перейшли «від смерті до життя». А священик за нас виконує «перенесення жертвних елементів зі стола предлошення на престол для пізнішого їх освячення. В цьому головне і властиве завдання вел. входу» [12, с. 308].

Перемінення (переосутнення) чесних дарів у Святі Дари, тобто Тіло і Кров Христа звершується на престолі. Їх перемінює Святий Дух. Разом з тим, ці чесні дари у Святі Дари перемінює Боголюдина – Ісус Христос (пор.: Йо. 15:5). Й тепер Бог – Дух й людина – священик, який за допомогою слів Ісуса, жестів (хресне знамення) та дій (кадження тощо), творять цю переміну.

... Отець воскрешає Сина, й ми знову, як колись учні, - на Тайній Вечері, - чуємо Його Слово: «Беріть їжте: це моє тіло» (Мт. 26:26), «Пийте з неї всі, бо це кров моя (Нового) Завіту, яка за багатьох проливається на відпущення гріхів» (Мт. 26:27-28). Це – Пресвята Євхаристія – «благодарення Всевишньому за всі ласки вже уділені і всі, що в безконечні віки віків мають уділятися й будуть уділені» [14, с. 122].

І від «дня того» (Мт. 26:29), коли Ісус став «по правici Отця», ми споживаємо «новий напій» у Царстві Отця Небесного. Тому Отець наш Небесний в особі священика є особливим Служителем третьої частини Служби Божої. Він Свій

вибраний й освячений нарід благословляє.

Отже, наша надія у Святому Дусі ґрунтується на нашій вірі у Сина Божого, утврджує цю віру в Христа-Спасителя та збувається у любові Отця Небесного – нашого доброго й люблячого Батька – Татуня. Тому ми кличемо у цьому ж Святому Дусі разом з Христом – «Авва, Отче», – «ми Твої діти вибрані, Твій вибраний народ. Не віддавай нас на поталу Твоїм ворогам, бо не знають, що роблять. А краще заміни їхнє камінне серце на тілесне (пор.: Єз. 36:26), щоб вони разом з нами славили Пресвяте й Величне Твоє Ім'я – Отця і Сина і Святого Духа. Амінь».

Заключення. Таким чином, наше завдання у «всенародному ділі» - Святій Літургії, - «приготувати пасху» для себе та від себе. Й, щоб бути свідками Христа у переміні чесних дарів у Святі Дари, ми маємо у надії стати перед «лицем Господнім» вже до початку Проскомидії. Ця надія – бути «переображеними» - очищеними й освяченими – «возносить» нас на «перше небо» - першу сходінку до Царства Небесного. Разом із приготуванням єхаристійних Дарів діється й наше приготування. Святий Дух, який досліджує все й наші «глибини», добре знає, що нам потрібно, - тому не заважаймо Йому нас перемінювати. Дуже добре, коли ми знаємо дії священика щодо чесних дарів. Синхронно думаймо над тим, як співдіяти зі Святим Духом й щодо нашого «нового народження» у Христі. Це буде наша надія, виражена у молитві прослави Господа й, насамперед, через знак Святого Хреста та прославу Пресвятої Тройці. У Молитовниках, рекомендованих Церквою, є конкретні молитви перед Службою Божою. Тут є «традиційні» молитви: «Царю Небесний (...); «Отче наш (...); «Богородице Діво (...); «Всі небесні сили (...); «Святі славні апостоли (...); «Уповання нам – Отець, прибіжище наше – Син, покровитель нам – Дух Святий». У цьому блоці коротеньких молитов у зверненні «Святі славні апостоли, пророки, мученики, і всі святі» ми практикуємо доповнення – «Матінко Божа», а далі за текстом, – «молить Бога за нас грішних». Це і є наша надія.

Отже, Проскомидія для нас є надією на те, що отримаємо все, чого хочемо осягнути, а найбільше, – «з'єднання з Божеством» [12, с. 282]. Вона є образом «першого неба», бо ми вже у «світлиці» Христа. У цьому Святий Дух є особливим Служителем. Водночас, Святий Дух нас переводить у другу частину Літургії, щоб «навести нас на всю правду». І як зазначено [6], «Оте «навести на всю правду» здійснюється, отже, у вірі й через віру, а це є діло Духа Істини та плід Його дії в людині. Дух Святий повинен бути в тому найвищим провідником людини, світлом людського духа» [6, с. 11].

Святий Дух нас підносить до Ісуса. Він «відтворює» у нас «Помазання» Ним. Таке «піднесення» можна порівняти з «піднесенням» Ісуса як Месії «в очах Ізраїля» - «Він піднесений, бо є Сином Божого уподобання» [6, с. 21–22]. Водночас, Сам Ісус «сходить» до нас (пор.: Од. 3:20-21).

Із відкриттям царських дверей починається друга частина Служби Божої – Літургія Слова, яке «споконвіку було» (Йо. 1:1). Тут наші зусилля мають бути спрямовані та те, щоб «піднятися» до Христа, щоб почути Його Слово, яке утвердить нас у вірі. Це образ «другого неба». Ісус Христос – особливий Служитель цієї частини Літургії.

Літургія жертви – третя частина Служби Божої – починається молитвою священика «Всі, що (є) вірні, ще раз і ще раз помолімося до Господа» [12, с. 287] та Херувимською піснею. Тобто, ми, уподібнившись до ангелів, вгору «піднесли серця», щоб ставши разом з ними, урочисто заспівати «побідну пісню» -

найвеличніший гімн «Святий, святий, святий Господь Саваот! Повне небо і земля Твої слави! Слава на висотах! Благословенний той, що йде в ім'я Господа! Осанна (слава) на висотах!» [12, с. 337]. Це образ «третього неба». Отець, із любові до нас, віддає нам у Пресвятій Євхаристії Свого Єдинородного Сина, щоб ми мали життя вічне, й на суд не прийшли, а від смерті (насамперед духовної) перейшли у життя. Отже, Отець Небесний як люблячий Батько є особливим Служителем цієї завершальної частини Служби Божої. Він – є Любов. «Він бо першим возлюбив нас і далі першим нас любить; (...) Він дозволяє нам побачити Його любов і переконалися у ній. І у відповідь на цю «першу любов Бога» у нас теж може зродитися любов» [5, с. 24], – та любов, яка «ніколи не переминає» (1 Кор. 13:8). Вона нам завчасно нагадує – «Пам'ятай день святий святкувати».

Висновки.

1. Знання Слова Божого (Святого Письма) є ключовою умовою до розуміння Божественної Літургії.

2. «Літургія, яку називаємо Божественною, виступає тим «простором і часом», в якому сам Христос, як милосердний самарянин, служить людині, обмиває її гріховні рани, помазує їх благодаттю Святого Духа та приводить до дому Отця» [13, п. 23].

3. Божественна Літургія має «невидиму» (Проскомидія) та «видиму» (Трапеза Слова й трапеза Тіла і Крові) частини.

4. Служба Божа має два головні завдання: освячення євхаристійних Дарів і освячення вірних християн за посередництвом св. Дарів у св. Причасті [12, с. 383].

5. У Проскомидії, разом із приготуванням чесних дарів до освячення, ми готуємося до «народження у Христі»; у трапезі Слова відбувається духовне очищення вірних (пор.: Йо. 15:3); у трапезі Тіла і Крові – освячення (пор.: Йо. 15:4-5).

6. Проскомидія є образом «першого неба»; вона вселяє надію як Божу чесноту; особливим Служителем є Святий Дух.

7. Літургія слова є образом «другого неба»; вона утверджує віру як Божу чесноту; особливим Служителем є Ісус Христос.

8. Літургія жертви є образом «третього неба»; вона дарує любов як Божу чесноту; її особливий Служитель – Отець Небесний.

9. Вся Божественна Літургія є прообразом «нового неба» (От. 21:1).

10. «Діло Ісуса продовжується. Воно полягає в тому, щоб нерозривно з'єднати «землю» з «небом», зробити так, щоб прийшло Царство небесне, щоб «воля Божа» була «і на землі» [4, с. 472].

11. Пресвята Богородиця і Приснодіва Марія є «іконою Церкви», взірцем і твердою надією для всіх, хто прямує до «нового Єрусалиму, що сходить з неба» (Од. 3:12).

12. Звершує співпричастя всіх вірних Христа «Теплота віри, повна Святого Духа» [3, п. 387; 9, с. 386] у Пресвятій Євхаристії.

Література

1. Святе Письмо Старого та Нового Завіту / Переклад тексту – о. Іван Хоменко, 3-го ЧСВВ. – Рим: Місіонер, 2007.

2. Катехизм Католицької Церкви / Синод УГКЦ. – Жовква: Місіонер, 2002. – 772 с.

3. Катехизм Української Греко-Католицької Церкви: Христос – наша Пасха. – Львів: Свічадо, 2011. – 336 с.

4. Словник біблійного богослов'я. За ред. Ксав'є Леон-Дюфура та ін. / Пер. з фр. Вл. Софрона Мудрого, ЧСВВ. – Жовква: «Місіонер», 2010. – 992 с.

5. Бог є Любов. Deus Caritas Est / Енцикліка Вселенського Архієрея Венедикта

XVI. – Львів: «Місіонер», 2008. – 58 с.

6. Господа Животворящего. *Dominum Et Vivificantem* / Енцикліка Вселенського Архієрея Івана Павла II. – Львів: «Місіонер», 2008. – 104 с.

7. Мати Відкупителя. *Redemptoris Mater* / Енцикліка Вселенського Архієрея Івана Павла II. – Львів: «Місіонер», 2008. – 86 с.

8. Слово Господнє. *Verbum Domini* / Післясинодальне Апостольське Повчання Святішого Отця Венедикта XVI. – Львів: «Свічадо», 2011. – 176 с.

9. Прийдіте поклонімся: Молитовник / За благословенням блаженнішого патріарха Мирослава Івана. – Львів: «Свічадо», 2007. – 988 с.

10. Пуряєва Наталія. Словник церковно-обрядової термінології. – Львів: Свічадо, 2001. – 160 с.

11. Рудейко Василь. «Христос посеред нас»: Впровадження у літургійне богослов'я Церков візантійської традиції. – Львів: Вид-во Українського католицького університету, 2015. – 284 с.

12. Соловій Мелетій М., о. Божественна Літургія: Історія – розвиток – пояснення. – Львів: Свічадо, 1999. – 440 с.

13. Шевчук Святослав, о. д-р. Життя у Христі: Моральна катехиза. – Львів: Вид-во УКУ, 2004. – 180 с.

14. Шептицький Андрей, митрополит. Вічна Євхаристія або Євхаристія віків / Твори (аскетично-моральні). – Львів: «Свічадо», 1994. – С. 122–123.

15. Шпіраго Франц. Католицький народний катехизм / Пер. о. Ярослава Левицького. Друк. за вид. 1913 р. – Львів: Вид-во Отців Василян «Місіонер», 1997. – 592 с.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2015

УДК 94(477.83/.86),,1914/1915”

Падура М. Ф., кандидат філологічних наук, професор університету ©

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З.Гжицького, Львів, Україна

ПРИНАДИ «РУССКОГО МИРА» В ГАЛИЦЬКОМУ СЕЛІ

*Не три роки ув'язнення, а ціле своє життя
радо провів би у в'язниці,
лиш би тебе, дорогий мій український народе,
бачити свободним і вільним.
Андрей Шептицький*

У минулі століття дуже часто держави-сусіди об'єднувалися у військові союзи для спільної боротьби проти ворога. Такі союзи як часто виникали, так часто і розривалися. На військовий союз із Московією пішов у січні 1654 року також Богдан Хмельницький від імені Війська Запорізького. Московські ж царі сприйняли цей союз як індульгенцію на довічне володіння українськими землями, як це було на період укладення союзу, так і на право захоплення всіх інших українських етнічних земель. До таких земель Москва зарахувала також землі Галичини, тому спроби Московії захопити Галичину сягають ще середини XVII століття. У липні 1655 року Богдан Хмельницький разом з російським військом під орудою В.Бутурліна і П.Потьомкіна розпочав похід у Галичину: Хмельницький, щоб визволитися з-під влади Польщі, а Бутурлін, щоб взяти Галичину під свою владу. Тоді козацько-московське військо здобуло кілька перемог над поляками: під Бучачем, оточило Львів, захопило Яворів і дійшло аж до Вісли і за Сян. Перемоги Хмельницького загострили стосунки між козаками та Бутурліним. Так почалися перші незгоди між Україною і Московією, що тривають до нинішнього дня.